

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Berzeviczy Albert*
 Cím: *Az opera és a dal az ötvenes években*

Forrás: *Budapesti Hírlap*

Bp

1925. 1. 10.

(Köt. v. füzet) (Oldal) meg.

Osztályozás

Tárgy

792

Hely

Opera

Idő

"1925"

Személy

osztadozott. Nehány percre megmutogatta, mi van mögötte. Bizony förtelmes látvány. Radics itt, Radics ott. Sok ezer Radics. Vagy talán millió? Fegy-

Van közöttünk egy, a balkáni kódre még immunis. kedves, derék amerikai gentleman: Mr. Smith. Vajjon az ő nagy és nemes küldetése nem írja-e elő

A kérdésnek ez a felfogása adja a tollat kezembe, hogy az alábbiakban elmondjak egyet-mást közutaink mult-

hoz képest visszaesést mutat. Az 1914-évi keretszámban 38.000 km. kiépített állami és törvényhatósági utunk volt, s ezen kívül nem egészen 15.000

Az opera és a dal az ötvenes években.

Irla Berzeviczy Albert.

— Részlet a szerzőnek „Az abszolutizmus kora Magyarországon” című műve idevonatkozó fejezetéből, a melyet szerdán olvastott fel a Kézfaludy-Társaságban. —

Az abszolutizmus éveiben nehéz megvonni a határvonalat a dráma és az opera, a színészet és a dalművészet között. Közös volt nemcsak a színpad, melyet használtak, hanem nagyrészen a szereplő erőkön is osztozniok kellett s az énekes népszínmű, mint összekötő kapocs, illeszkedett a kettő közé. Már a drámai erők közül is igen sokan szerepeltek a daljátékokban, de voltak olyanok is, kiknek tevékenysége egészen csak a dalművek körébe esett.

A Nemzeti Színház nem volt az egyedüli, melyben ez a közösség fennállott, a vidéki társulatok is majdnem mind megpróbálkoztak koronként egy operával s művelték állandóan az énekes népszínművet. Pesten az opera időnkint már-már elnyomni látszott a színművet, mintha élénk életet élt volna emennél, habár viszont máskor éppen az operával való elégedetlenséggel találkozunk. Az opera iránt még a kormányzat némi érdeklődése is megnyilvánult, a mennyiben 1857-ben — a császári látogatás alkalmával — élénk iratváltás folyt a fő kormányzó, valamint a közoktatásügyi és belügyminiszter között az abbahagyott várpalota építés alapjából létesítendő két, egyenkint 2000 forintos ösztöndíj alapítása iránt, operai énekesek és énekesnők részére. A rendőri

mindenhatóság azonban az operát is megrendszabálvozza koronként: az Erkel Hunyadi László-jában megtiltották a Meghall a cselszövő kezdetű kardal éneklését s mikor azt találták, hogy a közönség tüntőleg látogatja e dalművet, egy időre felfüggesztették az előadási engedélyt. A Doppler „Benyovszky” című operáját csak Afanazia közreműködésével, játszva vitta ki az első helyet ragvógó koloratur énekével, az idegen és hazai dalművekben csakugy, mint a magyar népdalban. Pestj színpadunk az ötvenes évek első felében nem tudta őt állandóan magához csatolni a mit Festetics rovására irtak: előbb vendégszereplések, utóbb házassága Lonovics József tekintélyes földbirtokossal, az érsek unokaöccsével, őt huzamosan távol tartották. De vendégszereplései is csak a magyar művészet dicsőségét szolgálták és a legkevesztöbb ajánlatok sem vehették rá, hogy elszereződjék a külföldre. Fellepett a bécsi operaházban s hosszasan időzött Varsóban, a hol alkalma volt tapsviharoktól jutalmazott magyar népdalokat is énekelni, a vendégként éppen az orosz udvarnál időző fiatal osztrák uralkodó előtt. Végre 1855 elején Ráday intendánsnak sikerült őt visszahozni a Nemzeti Színházba: a Kunokban lépett fel először de legjobban tündö-

költ a Hugonották, Ördög Róbert, Dinórah és Észak csillagának szoprán szerepeiben. Költőink verseket írték hozzá, zeneszerzőink műveiket ajánlották neki s a közönség rajongással ünnepelte minden fellépését.

Felemlítjük még e korszak operai énekesei közül Bignio Lajos és Beck János baritonistákat s Benza Károly és Kőszeghy Károly basszistákat. Az első kettő pesti származású volt s itt kezdte működését az ötvenes években, de — bár különösen Bignio — nagy kedveltségnek örvendett, egyik sem végezte nálunk pályáját s mindkettő bécsi udvari énekes lett. Hívek maradtak a Nemzeti Színpadhoz Benza és Kőszeghy: az előbbi mint buffó, játékában nem volt ment a szertelenségektől, a mi azonban csak növelte népszerűségét. Kőszeghy a negyvenes évek közepétől évtizedeken át egyike volt Operánk legértékesebb s legmegbízhatóbb erőinek.

Áttérve a zeneköltés terére, megállapíthatjuk, hogy színpadi dalművek szerzésében az ötvenes évtized nagyon szaporos volt ugyan, de termése művészeti érték dolgában nem mérkőzhetik a megelőző és követő évtizedével. Ezt a jelenséget főképp Erkel hosszú hallgatásának tulajdonítjuk.

Erkel Ferenc már ugy lépte át az évtized küszöbét, mint az ország legkiválóbb és legünnepeltebb zeneköltője. Mióta első operáját a még erősen olaszos Báthory Máriát 1840-ben harmincéves korában megírta, megalkotta négy évvel később talán valamennyi műve között legnépszerűbb, már hősi magyar stílusú Hunyadi Lászlóját, melyhez egy évvel később szerkesztette meg a nyitányt, ugyanekkor zenésítette meg Bartay András pályázata al-

kalmával, a Kölesey Himnuszát, melynek pályanyertességét a közvélemény szentesítette. Szerzett ő dallamot a Vörösmarty Szózatához is, de a közhasználatba nem az, hanem az Egressy Béné ment át. Ha Erkel e műveiért már azok keletkezésekor ünnepelték, most az elnyomatás idejében érezte csak át a nemzet, hogy mit bír a Hunyadi busongóan hősi zenéjében s a Himnusz ihletes akkordjaiban. Azonban a nagy zeneszerző — mintha a nemzeti katasztrófa csüggesztette volna el géniuszának röptét — most hosszu hallgatásba merült. Csak 1850-ben szerkesztette meg a Lagrange-áriát a Hunyadi betétjeként s 1857-ben Erzsébet császárnő látogatása alkalmával a Doppler testvérekkel együtt megírta az Erzsébet című ünnepi dalművet, illetőleg annak második felvonását. A zenei élet terén, mint színházi karmester s a Filharmóniai Társaság, valamint a magyarországi Beethoven-kultusz megalapítója nagy tevékenységet fejtett ki s a magyar zenének talán azzal is némi szolgálatot tett, hogy mint a kormányzó gyermekeinek zenei oktatója, ezekkel a magyar zenét, sőt állítólag a Himnusz is megismertette. De nagyobb művet nem adott ki az évtizedben.

Szerenesére ez a hallgatás Erkelnél nem jelentett téletlenséget: kétségtelen, hogy már az ötvenes évek elején szorgalmasan dolgozott Bánk bán-ján. — hiszen annak librettistája, Egressy Béné már 1851-ben meghalt — sőt a lapok már 1852-ben hírt adtak a mű elkészültéről. Ez a hír aligha felel meg a valóságnak, valószínű, hogy az először 1862-ben előadott hatalmas opera dallamai szerzője éveken át hordta és érlelte lelkében, mely át volt hatva a szabad-